

невже Нобелівський комітет вважає економічну (суспільну) географію складовою частиною **економічних**, а не **географічних** наук? І де, в такому випадку, пролягає межа між *регіональною економікою* та *економічною географією*? Запитання риторичні, однозначної відповіді на них немає.

Але Полу Кругману слід подякувати за те, що він привернув увагу світової наукової спільноти до просторової (територіальної) природи економічних феноменів (факторів розміщення) та ввів у широкий вжиток терміни «*географічна економіка*» і «*нова економічна географія*». Нова економічна географія Пола Кругмана засвідчила незаперечні переваги комплексного (*суспільно-географічного підходу*) до вивчення міжнародного поділу праці та інших аспектів розміщення матеріального виробництва, сфери послуг, населення тощо.

Головне завдання географічної науки сьогодні – формування принципів узагальнюючої методології і теорії, котрі відповідатимуть статусу *єдиної географії*. Така методологічна трансформація пояснюється принциповою неможливістю ізольованого пізнання окремих процесів у складній суперсистемі «Природа – Населення – Господарство». Тільки методологічна єдність географії забезпечить її повернення до масштабного мислення, до узагальнюючих теорій, до поєднання окремих галузей в монолітну цілісність.

Література

1. Каплан Р. Месть географии / Р. Каплан. – Москва: КоЛибри, 2015. – 384 с.
2. Олійник Я.Б. Сучасна географічна освіта в Україні / Я.Б. Олійник // Збірник матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Полтава, 25-26 квітня 2016 р. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2016. – С. 7-10.
3. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропрінт, 2009. – 544 с.
4. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії / О.І. Шаблій. – Львів: ВЦ ЛНУ, 2003. – 444 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАТЬ, ВМІНЬ І НАВИЧОК У ПРОЕКТУВАННІ ОБ'ЄКТІВ І ТЕРИТОРІЙ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

В.П. Воровка

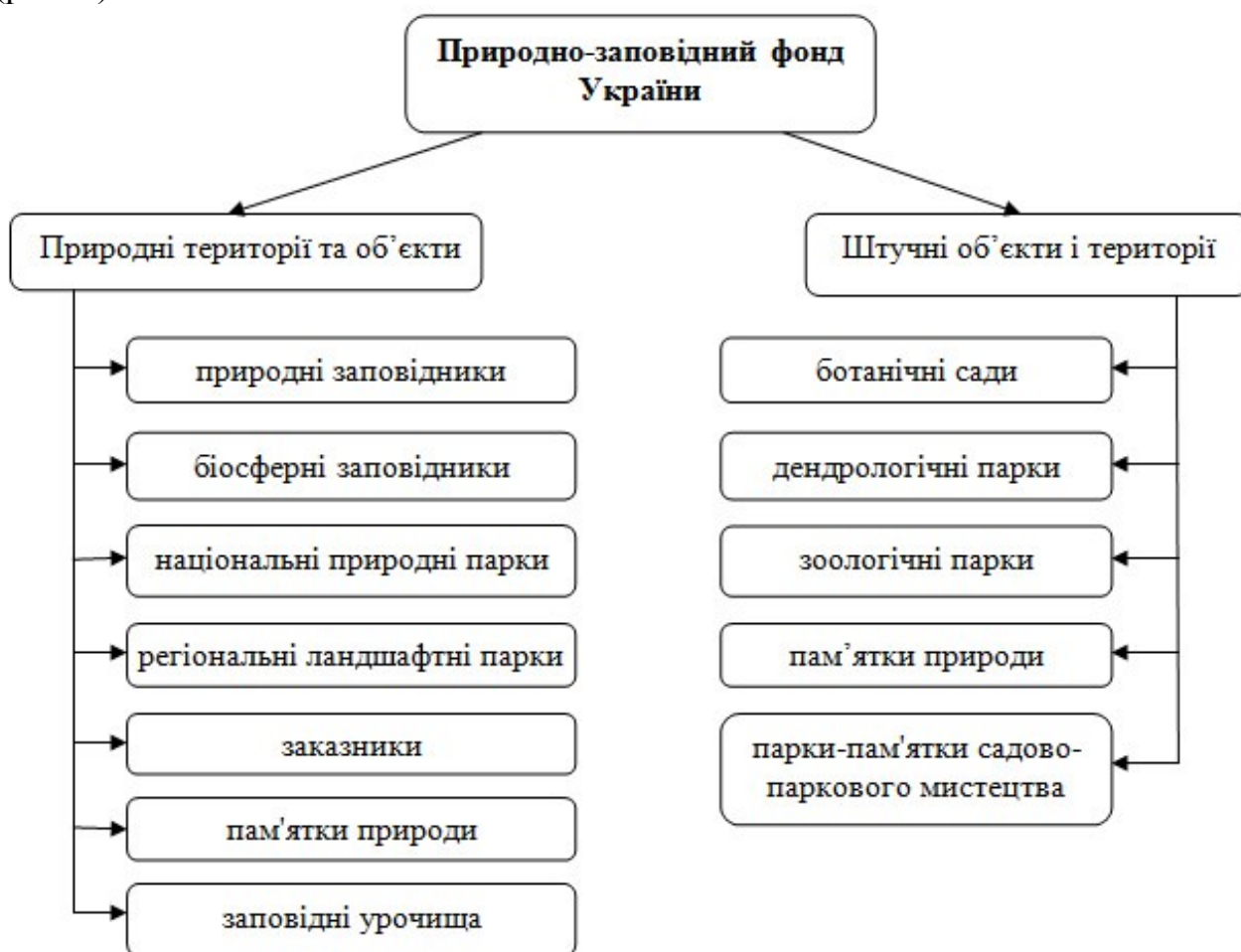
*канд. геогр., доц., докторант кафедри географії України
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Останні кілька десятків років українську географічну громадськість все більше турбує питання місця і ролі географа та географічної освіти у суспільстві. Особливо це стосується ролі і значення фізико-географічних, еколого-географічних і конструктивно-географічних досліджень. Тенденція показує, що у порівнянні з 60-90-ми роками натепер роль і значення географічних досліджень, а також сфера застосування географічних знань та умінь стали не такими актуальними у суспільстві. Така закономірність спостерігається не тільки в Україні, а й у світі в цілому.

Грунтовні знання фахівця-географа можуть бути застосовані у багатьох сферах діяльності суспільства – у районному плануванні, експертизі різномані-

тних проектів, обґрунтуваннях видів антропогенної діяльності, у природоохоронній сфері тощо. Науковий потенціал сучасної географії в Україні набагато вищий за потреби суспільства. Вирівнювання географічного потенціалу вчених і потреб суспільства залежить у першу чергу від самих географів – від їх активності, пропозицій на ринку праці з використанням сучасної техніки і технологій, набутих внаслідок технічного і технологічного розвитку людства.

Однією зі сфер реалізації потенціалу вченого-географа є природоохоронна сфера і зокрема дослідження природно-заповідних територій. Відомо, що відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України», до його складу віднесені натуральні та антропогенні об'єкти і території 11 категорій (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл об'єктів і територій природно-заповідного фонду за категоріями

У більшій мірі географічним у вказаних вище «Методичних рекомендаціях...» є розділ «Природні умови та ресурси. Заходи для збереження біорізноманіття і ландшафтів», де обов'язковими для виконання виключно географічними пунктами є: геоморфологія, клімат, гідрографія, ґрунти, ландшафтне різноманіття, моніторинг довкілля, дослідження антропогенних чинників впливу на природні комплекси та об'єкти. Крім того, є пункти, які мають виконуватися за безпосередньої участі географа: шляхи мінімізації впливу антропогенних чинників на рослинний і тваринний світ, різноманіття типів природних середовищ,

стан та перспективи наукових досліджень, у тому числі дослідження антропогенних чинників впливу на природні комплекси та об'єкти.

Значну частку географічних досліджень містить і розділ «Соціально-економічна характеристика регіону розташування на сучасному етапі та прогноз його розвитку. Заходи щодо збереження природних комплексів та об'єктів історико-культурної спадщини», де географічними є такі пункти як: населення, промисловість, сільське господарство, транспорт і зв'язок, збереження історико-культурної спадщини.

У більшій мірі географічним за змістом є розділ «Заходи щодо розвитку рекреації», де більшість з одинадцяти пунктів тісно пов'язані з географічними дослідженнями туризму та рекреації.

Географічним за суттю і змістом є п'ятий розділ проекту організації об'єкта природно-заповідного фонду – «Планування території», суть якого полягає у просторовому зонуванні території з виділенням функціональних зон і визначення їх площ і чітких меж.

Важливою географічною частиною розробки аналізованих проектів та їх змісту є карти і картосхеми, які мають розроблятися обов'язково з використанням географічних інформаційних систем (ГІС) у форматі ArcView. Зокрема розробляється карта природних ландшафтів з відображенням на ній місць поширення (ареалів) окремих видів флори і фауни, типів природних середовищ, рослинних угруповань.

Участь географів у виконанні такого типу проектів обов'язкова, оскільки фахівець-географ, якщо він навіть слабо знайомий з територією, то набагато швидше орієнтується у значному обсязі географічної інформації і здатен швидко сконцентрувати свої зусилля на пошук необхідних даних. Такий висновок підтверджується особистим досвідом автора при виконанні проектів різних рівнів, виконаних упродовж 2008-2016 років. Усього виконано понад 85 проектів і наукових робіт. Головними серед них є:

1. Природний заповідник «Єланецький степ» (Єланець).
2. Природний заповідник «Древлянський» (Народичі).
3. Природний заповідник «Дніпровсько-Орільський» (Дніпропетровськ).
4. Азово-Сиваський національний природний парк (Генічеськ).
5. Приазовський національний природний парк (Мелітополь).
6. Національний природний парк «Прип'ять-Стохід» (Любешов).
7. Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський».
8. Національний природний парк «Джарилгацький» (Скадовськ).
9. Національний природний парк «Олешківські піски» (Олешки)
10. Національний природний парк «Дермансько-Острозький» (Острог).
11. Національний природний парк «Кармелюкове Поділля» (Чечельник).
12. Національний природний парк «Хотинський» (Хотин).
13. Регіональний ландшафтний парк «Парк Партизанської слави» (Київ).
14. Регіональний ландшафтний парк «Ізмаїльські острови» (Ізмаїл).
15. Зоологічний парк «Таврія» (Новомиколаївка).
16. Менський зоологічний парк (Мена).
17. Ботанічний сад ім. акад. В.О. Фоміна (Київ).

18. Ботанічний сад «Запорізький міський дитячий ботанічний сад» (Запоріжжя).
19. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Парк Горького» (Мелітополь).
20. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Дністер» (Одеська обл).
21. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Парк ім. Пушкіна» (Болград).
22. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Ботанічний сад ХДУ (Херсон).
23. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Дендропарк ХДАУ» (Херсон).
24. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Міський сад» (Ізмаїл).

У відповідності до інформації Міністерства екології та природних ресурсів України станом на 01.01.2016 природно-заповідний фонд України має в своєму складі 8184 території та об'єктів загальною площею 4082780,55 га в межах території України (фактична площа 3803131,84 га) та 402500,0 га в межах акваторії Чорного моря. З них природних заповідників – 19, біосферних заповідників – 4, національних природних парків – 45, регіональних ландшафтних парків – 26, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва – 479, ботанічних садів – 18 та зоологічних парків – 11. Усього підлягають проектній діяльності 602 природно-заповідні території з оновленням кожного проекту через 10 років. Тому у цій галузі є що робити науковцям різних галузей, і географу зокрема.

З метою реалізації наукового потенціалу вченого-географа і підвищення рейтингу географічної науки у сучасному суспільстві слід популяризувати географічні знання і доводити їх цінність і важливість не тільки на рівні учня чи студента, а й на рівні зацікавлених осіб-замовників та управлінців різних рівнів.

ГЕОГРАФІЯ: ВІД МЕГАБОМБЕЗНОЇ НАУКИ ДО ДРУГОРЯДНОЇ ШКІЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ?

А.О. Корнус

канд. геогр. наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії СумДПУ імені А.С. Макаренка

О.Г. Корнус

канд. геогр. наук, доц., зав. кафедри загальної та регіональної географії СумДПУ імені А.С. Макаренка

Географія, як відомо, є однією з найдревніших наук. Як і будь-яка наука, географія також виконує низку функцій в суспільному поділі праці. В античний і середньовічний часи географія описувала і пояснювала світобудову, в епоху Великих географічних відкриттів (тобто в кінці середньовіччя) географія набула переважно хорологічної спрямованості, відповідаючи на питання: що і де знаходиться, чим характерне конкретне місце. Географічні знання служили дороговказом освоєння нових земель, тобто колоніалізму, торгівлі і т.п. З розвит-